

Kārlis Hūns

Šogad aprit 175 gadi, kopš Pēterburgas mākslas akadēmijas profesora, akadēmiķa Kārļa Hūna (1830–1877) dzimšanas. Savulaik viņa gleznas izstādītas Vīnes, Parīzes, un Londonas starptautiskajās izstādēs. Šodien ievērojamā meistara darbi atrodas dažādu muzeju kolekcijās, tostarp Luvrā, Valsts Trejakova galerijā, Valsts Krievu muzejā, Voronežas apgabala tēlotājas mākslas muzejā, Kijevas krievu mākslas muzejā u.c.

Latvija Nacionālajā mākslas muzejā (LNMM) latviešu grafikas kolekcijā glabājas 52 akvareļi un zīmējumi, no kuriem visiem pazīstamākais darbs ir akvarelis “Bērtuļa nakts priekšvakarā”, kas ilgu gadu atlasa aizkariņiem greznots, priecējis skatītājus latviešu klasiskās mākslas ekspozīcijā.

Atzīmējot meistara 175. dzimšanas dienu LNMM klasikas

ekspozīcija tiks papildināta ar vairākiem grafikas darbiem.

Šai nolūkā tika veikta K.Hūna darbu kolekcijas saglabātības pārbaude un izvērtēts tās pašreizējais stāvoklis. Diemžēl visi K.Hūna darbi bijuši iekļauti 1977. gadā notikušās izstādes ekspozīcijā un tikuši noformēti atbilstoši tā laika zināšanām un iespējām. Tas nozīmē, ka gan paspartū gatavošanai, gan aizmugurē izmantots nekvalitatīvs kartons, kas rada skābu vidi. Ļoti šaubīgas arī papīra lapas stiprināšanas metodes, kur visbiežāk izlietota brūnā kraftpapīra lente ar kaulu līmi. Jāatzīst, ka lielākais vairums papīra lapu ar dižā meistara šedevriem piedzīvojušas vairākkārtēju noformēšanu, kad nav ticis domāts par atgriezeniskiem procesiem. Tā iznāca saskarties ar visdažādāko nokrāsu un stipruma līmēm, kuras laika gaitā radījušas papīrā gan deformāciju, gan iekrāsojušas

celulozes šķiedras sārtos vai dzeltenbrūnos toņos.

Bēdīgākais atzinums, ka noformēšanas materiālu mākslīgi pastiprinātā skābā vide varēja netraucēti veikt savu postošo darbu, jo arī pēc izstādes darbi tika glabāti ierāmēti, kā tobrīd likās visdrošāk.

Vairākos no darbiem, piemēram, sērijā *Sādža*, zīmuļa zīmējumā *Ogre pie Fēres*, sērijā *Zemnieki atpūtā* atklājās iepriekšējās restaurācijas pēdas, par kurām diemžēl nav nekādu ziņu. Pie tuvākas izpētes atklājas daudz virsmas neīrums, kas radušies nevērīgas un pārāk bezrūpīgas attieksmes dēļ, kur lielākais pārmetums pienākas tieši mākslas darbu noformētājiem. Vislielākās raizes sagādā līmes traipi uz attēla, kas, lai arī iepriekš nemanāmi, laika gaitā līmei kristalizējoties un pieņemot putekļus, aizvien agresīvāk iejaucas mākslas darba uztverē.

Turpinājums 2. lpp.

Kārlis Hūns

Turpinājums no 1. lpp.

K.Hūna dzimšanas diena bija labs iemesls, lai ķertos pie kolekcijas apstrādes un veiktu nepieciešamos glābšanas pasākumus. Vispirms darbi tika izņemti no vecajiem skābajiem un arī pieputējušajiem paspartū. Tika veikta līmes palieku, tintes zīmogu mehāniska noņemšana, nereti arī atdublēšana, virsmas netīrumu sausā tīrīšana vienlaikus ar papīra

atskābināšanu, izmantojot dzēšgumijas drumsli un krīta maisījumu. Dezinfekcija tika veikta ar 55% etilspirta šķīdumu vai *Hospisept* salvetēm

Atsevišķos gadījumos, strādājot ar īpaši nestabilām tehnikām (akvarelis, guaša, laka) un degradētiem papīriem kā ciklā *Tautas tērpi*, kas darināti pēc Krievijas ģeogrāfiskās biedrības

pasūtījuma, papīra stabilizācijai tika izmantots *Bookkeepers*, kas satur kalcija un magnēzija karbonātus.

Ļoti labi *Bookkeepers* palīdzēja *Zemniekiem atpūtā*. Šis kādreiz restaurētais darbs bija uzdublēts uz skāba, stingra rasēšanas papīra. Toreiz dublēšanas nepieciešamību acīmredzot noteica zvīņeņu (*Lepisma saccharina*) bojājumi zīmējuma augšdaļā, radot lielus krāsas slāņa un nevienmērīgus papīra virskārtas zudumus. Šo bojājumu dēļ mežģīņveidīgais papīrs un tonēšanai izmantotā guaša darīja problemātisku atdublēšanu. Apstrāde ar aerosolu pilnībā likvidēja dublējamā papīra skābumu un spriegumu starp abiem papīriem, padarot aizmuguri plastiskāku.

Kopumā mūsu mērķis bija pēc iespējas mazāk iejaukties, bet radīt labākus apstākļus, lai ar šiem skaistajiem darbiem varētu lepoties vēl arī daudzas nākošās paaudzes.

No 8.11.2006. veselu mēnesi brīnišķīgie K.Hūna darbi būs apskatāmi LNMM klasikas ekspozīcijā.

Visi laipni lūgti izmantot izdevību! ❖

V.Opule

LRB atkal Vāczemē

No 27.maija līdz 5. jūnijam sadarbībā ar Vācijas restauratoriem Latvijas Restauratoru biedrība jau trešo reizi devās radošajā pieredzes apmaiņas braucienā. Šoreiz Lejassaksija (<http://www.niedersachsen.de>) ar „bāzes” punktu Braunšveigā. Kaut arī gandrīz katru dienu lija, tas nemazināja mūsu izzinātprieku.

Tik tikkko atbraukuši, apmeklējām Hercoga Antona Ulriha muzeju, kur daļa no grupas apskatīja parūku izstādi (*Lockenpracht und Herrschermacht. Perücken als Statussymbol und modisches Accessoire*), bet citi, priecājoties par rezultātu, sadarbībā ar Rundāles Pils muzeju iepazīs ar restaurācijas darbnīcām. (<http://www.museum-braunschweig.de/Pages/Deutsch/KonservRestau.html>)

Ļoti atsaucīga bija uzņemšana Hildesheimā restauratoru augstskolā (<http://www.fh-hildesheim.de/hawk/index.php>; *HAWK Hochschule für angewandte Wissenschaft und Kunst; Fachbereich Konservierung und Restaurierung*). Tur mūs izvadāja pa

visām restaurācijas nodaļām: grāmatas un papīrs, koks un gleznas, mēbeles un koks, akmens, sienu gleznojumi un arhitektūra. Ļoti interesanta bija salīdzinošā pētniecība, piemēram, kādu ietekmi uz papīra mūžu atstāj „uznestais” materiāls – tintes utt.

Detmoldā tika apmeklēts brīvdabas muzeja Padebornas ciemats – vecāku un jaunāku, citu par citu skaistāku pildrežģu ēku komplekss (*Westfälisches Freilichtmuseum Detmold*: http://www.lwl.org/freilichtmuseum-detmold/01_startseite.php). Iespaidīgas bija milzīgās glabātuves, kas izveidotas 21.gs. pirmajos gados, izmantojot bijušās militārās aviācijas angārus. Tika pabūts arī papīra restaurācijas darbnīcā un topošajā glabātvē.

Lietus dēļ bija grūti izlemt vai vērts, tomēr nolēmām riskēt un doties. Un – nevilāmie! Kamēr nonācām pie mērķa, mākoņi bija „aizpeldējuši”, noķērām pat pāris saules starus, kas atspīdēja brīnumskaistās Eksternšteinas

klintis (<http://www.externstein.de>) – vācu *Stonehenge*.

Volfenbitelē papīra restauratores detalizēti iepazīs ar Hercoga Augusta bibliotēkas darbnīcām (*Wolfenbüttel; Herzog August Bibliothek* – <http://www.hab.de>). Negaidīta satikšanās (Ilze Bula un Rudīte Kalniņa izrādās bija pazīstama ar nodaļas vadītāju *Almuth Corbach*) pasākumu vērsa pavisam draudzīgu.

2. jūnijā Braunšveigas vācbaltu biedrībā (*der Deutsch-Baltischen Gemeinschaft*) ar aktīvu Evas Jordanas-Farbahas līdzdalību notika iepazīstināšana ar Latvijas restauratoru biedrības darbību.

Vakara krēslā Braunšveigā stundās ko pavadijām Vīnhauzenā (*Kloster Wienhausen*), Goslārā, Magdeburgā satikām rimtu mieru un sirsniņu, bijām pasakās ar pildrežģu mājām un mājīnām, redzējām (un dzirdējām), kā svin pilsētas svētkus. Vienvārdsakot, mēs vienkārši baudījām Vāciju. ❖

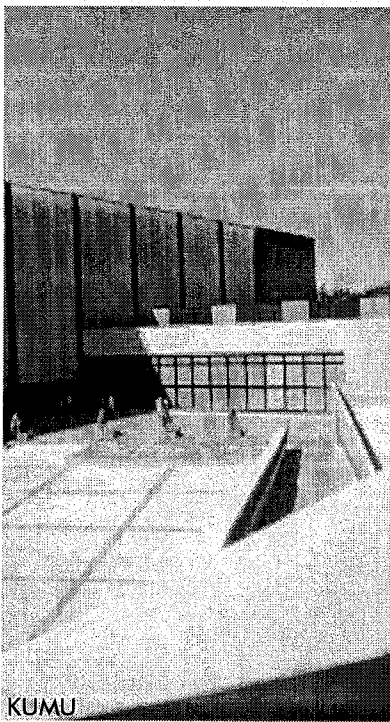
Aija Brīvniece

Pie Igaunijas kolēģiem

Šā gada jūlija beigās Ārzemju mākslas muzeja kolektīvs viesojas pie Igaunijas kolēģiem Tallinā, lai apskatītu jauno, vērienīgo Igaunijas mākslas muzeju KUMU (atklāts 2006. gada februārī). Muzejs reprezentē Igaunijas mākslu sākot no 18. gs. beidzot ar 21. gs. Uzcelts pēc slavenā somu arhitekta *Pekka Vapaavuori* projekta tas pārsteidz ar saviem grandioziem izmēriem (pieci virszemes, divi pazemes stāvi), vismodernāko muzeja aprīkojumu (tajā skaitā, temperatūras un mitruma režīma datorizēta regulēšanas sistēmas, kas ļauj panākt nepieciešamo režīmu jebkurā muzeja telpā), plašām dienesta telpām, interesanti veidotām ekspozīcijām un ar salīdzinoši lielu apmeklētāju skaitu. Protams, Ārzemju mākslas muzeju restauratorus visvairāk interesēja restaurācijas darbnīcas. Un tā kā muzeju mums rādīja KUMU restaurācijas nodaļas vadītājs Alars Nurkse, bija visas iespējas apmierināt savu ziņkāri, gūt atbildes uz daudziem jautājumiem. Un ne tikai redzēt modernu restaurācijas aprīkojumu, bet arī uzzināt kādā veidā tas iegūts, kā ar to strādā, kādi plusi un mīnusi ir jaunajām telpām.

Protams, ka mūsu interese bija saistīta arī ar to, ka mēs, kopā ar vairāku Rīgas muzeju restauratoriem, tuvākā vai tālākā nākotnē veidosim savas jaunās restaurācijas darbnīcas, kas tiek projektētas Pulka ielā. Tāpēc visus savus iespaidus mēs uzreiz piemērojām savas nākotnes vīzijām.

Ko tad ieguva mūsu kolēģi? Bez grafikas un glezniecības restaurācijas darbnīcām tagad ir arī ķīmijas laboratorija, rāmju restaurācijas darbnīca, iespēja pētīt mākslas darbus infrasarkanajos staros, moderni mikroskopi ar lielu palielinājumu un iespēju strādāt ar tiem, izmantojot datoru. Rentgena aparāta restaurācijas departamenta gan nav. Izpētes telpā veic arī fotofiksāciju restaurācijas vajadzībām. Ir interesanta nianse – restaurācijas nodaļas vadītājs Alars Nurkse uzskata, ka fotofiksāciju, vismaz daļu, jāveic pašiem restauratoriem. Pašreiz restauratori

kursos mācās to darīt kvalitatīvi. Kā redzējām, efektīvi izmantot modernu aprīkojumu nemaz nav tik vienkārši, jo tas prasa jaunas zināšanas un velēšanas izmantot to savā ikdienas darbā. Bet man liekas, ka tās ir patīkamas problēmas – apgūt jaunu tehniku, kas palīdz strādāt labāk. Protams, ka visas restauratoru darba telpas ir nodrošinātas ar regulējamām ventilācijas sistēmām, un gleznu restauratoriem ir speciāla neliela telpa gleznu lakošanai, kur var iedarbināt ļoti spēcīgu gaisa velkmi. Patīkami bija uzturēties atpūtas telpā, kuru vajadzības gadījumā var izmantot arī kā kinozāli, kur mūs cienāja ar kafiju un kur varējām ērti turpināt sarunas.

Kopumā igauņu kolēģi ir apmierināti, ka muzejs tika uzbūvēts salīdzinoši ātri un ieklausoties muzeju darbinieku viedoklī. Tas, protams, prasīja lielus finansiālus ieguldījumus. Gribas cerēt, ka Latvijas restauratori varēs izmantot igauņu pieredzi, un kādreiz arī mēs varēsim strādāt mūsdienu prasībām atbilstīgos apstākļos. ❖

Natālija Kurganova

Jaunākā literatūra LNB par restaurāciju

Saņemta līdz 20.09.2006.

Periodiskie izdevumi:

1. The Quarterly, No 57, 58, 59, 2006
2. News, The Newsletter of the British Association of Paper Historians, No 62, 63, 2006
3. V&A Conservation Journal, No 53, 2006. Žurnāls ir apskatāms www.vam.ac.uk/conservationjournal
4. Studies in Conservation, vol 51, No 1, 2, 2006
5. ICON news Nr. 4, Nr. 5, 2006

Grāmatas:

1. K. Lavender, **Book repair: a how-to-do-it manual**, 2001 Neal-Schuman publishers (atrodas LNB Z lasītavā, Tērbatas 75, grāmatas šifrs W2004-4/77).

Labi saprotamā veidā parādīta grāmatas tīrīšana, labošana, nepieciešamie instrumenti, aizsargkārbu veidošana u.c. papīra restauratoram būtiski procesi. Grāmatā daudz ilustrāciju. Var izmantot kā mācību grāmatu.

2. M. Twyman, **Printing history and techniques**, 1999, British Library (atrodas LNB Sīkiespieddarbu un attēlizdevumu nodaļā, Tērbatas 75, šifrs I/76).

Apraksta un ar piemēriem demonstrē iespēšanas tehnikas aparatūru un iegūto iespieddarbu. Aprakstu sāk ar Britu bibliotēkā glabātiem 15. gs piemēriem.

3. E.R. Lhotka, **ABC of leather bookbinding**, 2000, Oak Knoll Press. (atrodas LNB Z lasītavā, Tērbatas 75, šifrs W2006-3/127).

Ļoti uzskatāmi parādīta un aprakstīta iesējumu izveidošana un labošana. Var izmantot kā mācību grāmatu.

4. D. Pearson, **English bookbinding styles 1450–1800**, 2005, British Library & Oak Knoll Press. (atrodas LNB Z lasītavā, W2005-4/161).

Apraksta angļu grāmatiesiešanas tradīciju: galvenos principus, materiālus un konstrukcijas, vāku, muguras un malu dekoratīvos stilus. Grāmata bagātīgi ilustrēta.

Turpinājums 4. lpp.

Seminārs papīra, ādas, pergamenta restauratoriem un fondu glabātājiem

No 2006. gada 11. līdz 14. oktobrim Rīgā viesosies Čehijas Nacionālās bibliotēkas Restaurācijas nodaļas vadītājs Jureks Stankēvičs (*Jurek Stankiewicz*). Latvijas Nacionālā bibliotēka (LNB) un Latvijas Nacionālais vēstures muzejs ar v/a Kultūras Informācijas sistēmas finansiālo atbalstu organizē divu dienu semināru papīra, ādas un pergamenta restauratoriem un fondu glabātājiem. Semināra tēma „Kolekcijas saglabāšana: pasīvais un aktīvais risinājums”.

Jureka Stankeviča darba mūža daļa ir aizritējusi Izraēlā, kur viņš restaurēja ebreju senās ruļļu grāmatas. Pēc pārceļšanās uz Prāgu, J. Stankēvičs tika uzaicināts darbā Čehijas Nacionālā bibliotēkā par Restaurācijas nodaļas vadītāju. Restaurējot grāmatas, kas

izgatavotas no pergamenta, ir iegūta milzīga pieredze pergamenta restaurācijā. Pergaments ļoti jutīgi reaģē uz ārējo apstākļu izmaiņām, tāpēc liela vērtība viņa darbā ir pievērsta fondu glabāšanas apstākļu uzlabošanai. Vēl lektors runās par manuskriptu kolekcijas glabāšanu un problēmām, kas rodas, tās digitalizējot.

Seminārs notiks **Latvijas Nacionālajā vēstures muzejā, Pils laukumā 3, 12. un 13. oktobrī**. Katru rītu **plkst.10.00** paredzēts noklausīties divas lekcijas un pēcpusdienā darbnīcās pārrunāt dažādu objektu restaurācijas ceļus. Piemēram, liela formāta dokumentu restaurācijas iespējas. Viena pārrunu vieta būs Centrālā

mikrofotokopēšanas un dokumentu restaurācijas laboratorija (Daugavgrīvas ielā 19/21), otra LNB Restaurācijas un digitalizācijas nodaļa (Tērbatas ielā 75). Seminārs noritēs angļu valodā ar tulkojumu latviešu valodā un ir bez maksas. Semināra norises vieta – Latvijas Nacionālais vēstures muzejs ir tikko ieguvis Japāņu valdības dāvinājumu – sinhronās tulkošanas un visa veida attēlu reproducēšanas aparāturu. LNB organizētais seminārs būs pirmais no jauna aprīkotajās telpās.

Saņemt sīkāku informāciju un pieteikties var pie LNB Restaurācijas un digitalizācijas nodaļas vadītājas Rudītes Kalniņas, rakstot ruditek@lnb.lv ❖

Rudīte Kalniņa

Aktuāli

2007. gada marta beigās/ aprīļa sākumā Mencendorfa namā notiks kārtējā **LRB restaurācijas izstāde**. Šoreiz – glezniecība, polihromija, iespējams kāda mēbele. Sīkāka informācija tel. 7213273 vai Dita Murziņa – 7226467; 26334040, vai Zita Sokolova – 29802534

2006. gada 20. oktobrī paredzēta **ekskursija pa Kurzemi**. Sīkāka informācija tel: 7213273

Rīgā 2006. gada 27.– 28. oktobrim LNVM būs **ICOM starptautisks seminārs: Co-operation in promotion of professionalism**. JÜRATĒ SENVAITIENĒ un JANINA LUKŠĒNIENĒ piedalīsies ar referātu par Baltijas valstu restauratoru sadarbību.

LRB semināri

katru trešo otrdienu plkst.15.00 Ārzemju mākslas muzejā:

10. oktobrī – par LRB braucienu pa Vācijas restaurācijas darbnīcām.

31. oktobrī – Indra Tuņa stāstīs par kongresu Minhenē.

21. novembrī – Taiga Skane no Bauskas pils muzeja stāstīs ar restaurāciju.

Nākamie: 12.XII., 2007.g. 9.1. ❖

Jaunākā literatūra

Turpinājums no 3. lpp.

5. M. Cropper, **The Leaves we write on: a history in paper-making**, 2004, Ellergreen Press London.

Detalizēti apraksta angļu papīra rūpniecības attīstību sākot no 1300. gada līdz mūsdienām, īpašu vērību pievēršot *Kropper* firmai.

6. P. Lovett, **The British Library companion to Calligraphy, Illumination and Heraldry**, 2000, British Library, London.

Vēsture un praktiskais padomdevējs par kaligrāfiju, ilumināciju un heraldiku. Bagātīgi ilustrēta grāmata.

7. M. Kite, R. Thomson, **Conservation of leather and related materials**, 2006, Elsevier.

Grāmatu sarakstījuši Viktorijas un Alberta muzeja (Londonā) Ādas konservācijas centra speciālisti. Vērtīga informācija restauratoriem, kas strādā ar ādu. Grāmatā aprakstīta ādas uzbūve un struktūra, ieguve, miecēšanas materiāli. Ādas bojājumi, galvenie

saglabāšanas, eksponēšanas un lietošanas principi. Instrumenti un tehnikas ādas darbiem. Etnogrāfiskā un arheoloģiskā āda. Pergamenta ražošana un konservācija.

8. C.V. Horie, **Materials for Conservation, Organic consolidants, adhesives and coatings**, 2005, Elsevier.

Ievaddaļā teorija par polimēru veidošanos, to mehāniskajām, optiskajām īpašībām, par šķīdinātājiem, adhēziju. Apskatīti visi dabīgie un sintētiskie polimēri, ko lieto restaurācijā un konservācijā.

9. **Ageing and stabilisation of paper**. Ed. by M. Strlič and J. Kolar, 2005, National and University Library, Ljubljana, Slovenia.

Grāmatā detalizēti aprakstīti papīra degradācijas iemesli un tā stabilizācijas iespējas. Grāmatas kopiju uzdāvināja Lietuvas Nacionālās bibliotēkas Restaurācijas nodaļas vadītāja Birute Sivakova. ❖

Apskatu sastādīja Rudīte Kalniņa

Latvijas Restauratoru biedrības avīze

ISSN 1691-0966

Iznāk kopš 1997. gada novembra.

Adrese: Vecpilsētas iela 7, Rīga LV-1050, tālr. 7213273

Iznāk 4 reizes gadā

Redaktore **D. Murziņa**, e-pasts:

dita.mp@apollo.lv; korektore **A. Brīvniece**; redaktora biedrs **V. Opule**